

**KOXELAR IMPLANTLI BOLALAR
REABILITATSIYASINING MAZMUNI**

*Ilmiy rahbar: **Rahimova Xurshida Sadikovna***

Phd dotsent

*Qo'qon davlat pedagogika instituti pedagogika va
ijtimoiy fanlar kafedrası o'qituvchisi*

Maftuna Mamasiddikova Akbarjon qizi

*Toshkent Kimyo Xalqaro Universiteti Namangan filiali
Maxsus pedagogika (logopediya) 1 kurs Magistranti*

Annotatsiya

Koxelar implantli bolalar rehabilitatsiyasi - bu eshitish qobiliyatini yaxshilash va kommunikativ ko'nikmalarni rivojlantirish maqsadida amalga oshiriladigan muhim jarayon. Ushbu rehabilitatsiya dasturi, koxelar implantlar o'rnatilgan bolalarning individual ehtiyojlariga mos ravishda ishlab chiqiladi.

Kalit so'zlar: Rehabilitatsiya jarayoni, Eshitish treninglari, Til va nutq o'qitish, Psixologik rehabilitatsiya, Ota-onalar bilan hamkorlik, Ijtimoiy integratsiya.

KIRISH

Koxelar implantlari eshitish qobiliyatini yo'qotgan yoki sezilarli darajada pasaygan bolalar uchun muhim yordam vositasi hisoblanadi. Ushbu implantlar yordamida bolalar ovozlarni eshitish imkoniyatiga ega bo'lishadi va bu ularning til o'rganish, muloqot qilish va ijtimoiy integratsiyasini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Koxelar implantli bolalarning rehabilitatsiyasi esa, ushbu jarayonni yanada samarali qilish uchun mo'ljallangan kompleks dasturdir.

Rehabilitatsiya jarayoni

Rehabilitatsiya jarayoni bir nechta bosqichlardan iborat bo'lib, har bir bosqichda bolalarning individual ehtiyojlari va imkoniyatlari inobatga olinadi. Bu jarayon ko'pincha quyidagi asosiy komponentlardan tashkil topadi:

1. *Eshitish treninglari.* Eshitish qobiliyatini tiklash uchun bolalar maxsus treninglardan o'tadilar. Bu treninglar orqali ular ovozlarni farqlash, eshitish orqali ma'lumotlarni qabul qilish va atrofdagi muhitdan kelayotgan tovushlarni anglash ko'nikmalarini rivojlantiradilar. Eshitish treninglari individual yoki guruh shaklida o'tkazilishi mumkin, bu esa bolalarning o'zaro muloqot qilish ko'nikmalarini ham rivojlantirishga yordam beradi.

2. *Til va nutq o'qitish.* Koxelar implantlari yordamida eshitish qobiliyati yaxshilangan bolalar uchun til va nutq o'qitish juda muhimdir. Bu bosqichda bolalarga so'z boyligini kengaytirish, grammatikani o'rganish va muloqotda ishtirok etish

ko'nikmalarini o'rgatish ustida ishlanadi. O'qituvchilar va logopedlar bolalarga tilni tushunish va ifodalashda yordam beradigan turli xil o'yinlar, mashqlar va faoliyatlar orqali darslarni olib boradilar.

3. *Psixologik reabilitatsiya.* Koxlear implantli bolalar ko'pincha o'zlarini ijtimoiy muhitda noqulay his qiladilar. Shuning uchun psixologik reabilitatsiya jarayoni muhim ahamiyatga ega. Bu jarayonda bolalarning o'z-o'ziga ishonchini oshirish, ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirish va stress bilan kurashishga yordam beradigan strategiyalarni o'rgatish maqsad qilingan. Psixologlar va psixoterapevtlar bolalarga ijtimoiy vaziyatlarda qanday qilib samarali muloqot qilishni o'rgatadilar.

4. *Ota-onalar bilan hamkorlik.* Ota-onalar reabilitatsiya jarayonida muhim rol o'ynaydilar. Ular bolalarining rivojlanishini kuzatib borishlari va ularning ehtiyojlariga mos ravishda qo'llab-quvvatlashlari kerak. Ota-onalar uchun treninglar va seminarlar o'tkazilishi, ularning bilim va ko'nikmalarini oshirishga yordam beradi. Bu esa bolalarning reabilitatsiya jarayonida yanada muvaffaqiyatli bo'lishlariga yordam beradi.

Ijtimoiy integratsiya

Koxlear implantli bolalarni reabilitatsiya qilish jarayonida ijtimoiy integratsiya ham juda muhimdir. Bolalar o'z tengdoshlar bilan muloqot qilish imkoniyatiga ega bo'lishlari kerak. Maktabda yoki boshqa ijtimoiy muhitlarda faol ishtirok etish orqali ular o'zlarini erkin his qilishlari va ijtimoiy ko'nikmalarini rivojlantirishlari mumkin. Shu sababli, reabilitatsiya dasturlari ko'pincha ijtimoiy faoliyatlarni ham o'z ichiga oladi. Koxlear implantatsiya va uning keyingi reabilitatsiyasi jarayonida bola holatining o'zgarishi Surdopedagogikada yangi hodisa paydo bo'lishiga olib keldi. Bolani koxlear implantatsiyaga o'rgatish sog'lom tengdoshlari bilan birgalikda, xalq ta'lim tizimi uchun nisbatan yangi hodisa. Koxlear implantatsiya (CI) natijasida olingan eshitish qobiliyatidan to'liq foydalanish uchun bolalar operatsiyadan keyingi reabilitatsiyaga muhtoj. Busiz tabiiy eshitish-nutq xatti-harakatlari ko'nikmalarini shakllantirish va rivojlantirishda koxlear implantatsiya jarrohligidan so'ng maqbul natijaga erishish mumkin emas.

Koxlear implantatsiyadan keyingi reabilitatsiya kursining asosiy maqsadi bolani og'zaki va og'zaki bo'lmagan ovoz signallarini idrok etish va tushunishga o'rgatish, shuningdek nutqni rivojlantirish uchun yangi eshitish sezgilaridan foydalanishni o'rgatishdir. Operatsiyadan keyingi reabilitatsiya jarayoni mutaxassislar guruhining ishtirokini o'z ichiga oladi: audiologlar, psixologlar, nutq terapevtlari, surdopedagog va boshqalar. Maktabgacha yoshdagi bolalarni koxlear implantatsiyadan so'ng reabilitatsiya kursi quyidagi tarkibiy qismlardan iborat.

- Koxlear implantatsiya uchun nutq protsessorini sozlash.
- Eshitish qobiliyatini va nutqini rivojlantirish.
- Bolaning umumiy rivojlanishi - xotira, e'tibor, vosita qobiliyatlari, og'zaki

bo'lmagan aql.

- Bolaga va uning oilasiga psixologik yordam

XULOSA

Koxelar implantli bolalar reabilitatsiyasi — bu murakkab va ko'p qirrali jarayon bo'lib, ularning eshitish qobiliyatini yaxshilash, til va nutq ko'nikmalarini rivojlantirish, psixologik tayyorgarlikni oshirish hamda ijtimoiy integratsiyani ta'minlashga qaratilgan. Har bir bola uchun individual reabilitatsiya dasturi ishlab chiqiladi, bu esa ularning ehtiyojlariga mos ravishda amalga oshiriladi. Reabilitatsiya jarayoni muvaffaqiyatli o'tishi uchun ota-onalar, o'qituvchilar va mutaxassislar o'rtasida yaqin hamkorlik zarur. Umuman olganda, koxelar implantli bolalarning reabilitatsiyasi ularning hayot sifatini yaxshilashga, kommunikativ ko'nikmalarini rivojlantirishga va ijtimoiy hayotda faol ishtirok etishga yordam beradi. Bu jarayonning muvaffaqiyati esa, bolaning kelajakdagi imkoniyatlarini kengaytiradi va uning jamiyatga to'liq integratsiyasini ta'minlaydi.

MANBA

1. Abduqodirova, M. (2020). Eshitish qobiliyatini tiklash va koxelar implantlari. O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni Saqlash Vazirligi.
2. Atoev, I. (2019). Bolalar psixologiyasi va reabilitatsiya. Fan va texnologiya.
3. Karimova, N. (2021). Koxelar implantlarining ta'siri va reabilitatsiya jarayoni. O'zbekiston Milliy Universiteti.
4. Qodirov, R. (2018). Nutq va eshitish qobiliyatini rivojlantirish. O'zbekiston Respublikasi Ta'lim Vazirligi.